

Sociální aspekty finanční gramotnosti

Bc. Karel Pecha

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Institut mezioborových studií Brno

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Karel PECHA**
Osobní číslo: **H118512**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sociální aspekty finanční gramotnosti**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- 1) na vymezení finanční gramotnosti
- 2) na analýzu sociálních aspektů finanční gramotnosti
- 3) na realizaci výzkumu v daném období
- 4) na návrhy a opatření

[Handwritten signature]

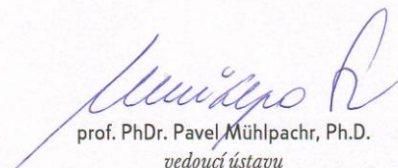
Rozsah diplomové práce:
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KLÍNSKÝ, P. CHORMÁ, D. a další.: Finanční gramotnost – úlohy a metodika. Praha: NÚOV, 2009. ISBN 978-80-87063-26-2.
SKOŘEPA, M., SKOŘEPOVÁ, E.: Finanční a ekonomická gramotnost. Praha: Scienta, 2008. ISBN 978-80-86960-40-1.
SYROVÝ, P. a NOVOTNÝ, M.: Osobní a rodinné finance. 2. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2005. ISBN 80-247-1098-6.

Vedoucí diplomové práce: **prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.**
Katedra sociální pedagogiky
Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

V Brně
25.3.2013

KAREL PECKA

Jméno, příjmení studenta

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávající zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá tématem sociálních aspektů finanční gramotnosti. Přibližuje přístup vzdělávání ve finanční gramotnosti v rámci formálního vzdělávacího procesu v České republice. Představuje výchovu finanční gramotnosti jako cestu umožňující přiblížit studentům finanční svět a dát základ umět zacházet s penězi. Součástí práce je provedený výzkum, jehož cílem je zjištění současné připravenosti studentů žít ve světě financí v závislosti na typu škol. V práci jsou rovněž předloženy návrhy z pohledu sociální pedagogiky.

Klíčová slova:

Ekonomika, Finanční gramotnost, finanční plánování, mzda, úrok, peníze, formální vzdělávací proces, student

ABSTRACT

This thesis deals with the social aspects of financial literacy. Closer approach to financial literacy education in the formal education process in the Czech Republic. Presents financial literacy education as a way to allow students to bring the financial world and give a basis to be able to deal with money. The performed research to determine the current readiness of students to live in the world of finance, depending on the type of school. The paper also submitted proposals from the perspective of social pedagogy.

Keywords:

Economics, financial literacy, financial planning, wages, interest, money, formal educational process, student

Poděkování

Děkuji prof. PhDr. Pavlu Mühlpachrovi, Ph.D. za jeho vstřícný přístup, velmi užitečnou metodickou pomoc, vedení a podněty, kterých se mi od něj při zpracovávání diplomové práce dostalo. Děkuji svým kolegům JUDr. Nicol Bednářikové, Mgr. Jiřímu Novákovi a všem respondentům za jejich ochotu a iniciativu při získávání dat potřebných pro vznik této práce.

Také bych chtěl poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, které si velmi vážím.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Sociální aspekty finanční gramotnosti“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů literatury, který je součástí této diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 FINANČNÍ GRAMOTNOST	10
1.1 VYMEZENÍ POJMU FINANČNÍ GRAMOTNOST - DEFINICE	11
1.2 SYSTÉM BUDOVÁNÍ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI VE ŠKOLÁCH	12
1.3 FINANČNÍ GRAMOTNOST PODLE OECD	15
2 RIZIKOVÉ SKUPINY	17
2.1 ROZDĚLENÍ DLE TYPU ŠKOLSKÉHO ZAŘÍZENÍ.....	18
2.2 ROZDĚLENÍ DLE SOCIÁLNÍCH SKUPIN.....	19
3 DETERMINANTY FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	23
3.1 ČAS	25
3.2 INTERAKCE	25
3.3 UČITEL.....	25
3.4 ŽÁK.....	26
I PRAKTICKÁ ČÁST	28
4 VÝZKUM	29
4.1 PŘEDSTAVENÍ PROSTŘEDÍ VÝZKUMU.....	30
4.2 ANALÝZA DAT.....	30
4.3 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	47
4.4 NÁVRHY	48
ZÁVĚR	49
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	53
SEZNAM OBRÁZKŮ	54
SEZNAM TABULEK	55
SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Podle přístupů Národní strategie finančního vzdělávání je zřejmé, že vzdělanostní struktura populace studentů by měla doznávat přinejmenším nárůst finančně vzdělaných osob, a tím vytvářet jejich připravenost pro život ve světě financí. Eliminovat tak možná rizika, neboť nižší míra finanční gramotnosti s sebou nese negativní sociální dopady od nesprávného hospodaření jednotlivých osob, rodin, uplatnění na trhu práce, až po řešení zadluženosti.

Téma práce jsem si zvolil a nastavil ve spolupráci se svým vedoucím práce, kterého jsem s návrhem oslovil. V rámci své profesní specifikace pracuji jako komisař služby kriminální policie a vyšetřování se zaměřením na hospodářskou kriminalitu, setkávám se s osobami z různých sociálních skupin, které se dostanou svým jednáním do konfliktu se zákonem, kdy jejich situace měla několik možných řešení, ale oni zvolili to nejméně správné. Zajímalo mě, jaké se dostane studentům vzdělání v oblasti finančního světa, jak jej jsou schopni aplikovat v reálném životě. Přímou jsem se zaměřil na oblast mikroregionu Třebíčska, kde je široká škála vzdělávacích zařízení.

S ohledem na koncepci vzdělání v oblasti finanční gramotnosti ve školských zařízeních v České republice a doporučených učebních osnov bych v této práci rád získal zpětnou vazbu o schopnosti studentů dále uplatnit poskytnutých informací v rámci vzdělávání.

Správné rozhodování o vlastních financích je jedním ze základních předpokladů spokojeného života člověka, naplnění jeho představ a dosažení vytyčených cílů, proto je potřebné poskytnout studentům patřičné vzdělání, aby mohli v reálném životě ekonomických léček obstát, aby jejich život nebyl tak zásadně ovládán penězi a aby jim peníze připravili spokojený život.

Cílem diplomové práce je analýza finanční gramotnosti studentů s ohledem na jejich věk, typ školy a získané dosavadní vzdělání, zaměřuji se na slabá místa a stanovení možných zlepšení ve výuce finanční gramotnosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FINANČNÍ GRAMOTNOST

Vývoj finančních produktů a příležitosti v oblasti ekonomiky zaznamenávají nárůst, a tím se i vyvíjí a mění postoje společnosti a jednotlivce. Ke správné orientaci lidí je pak nezbytným předpokladem jejich vzdělávání v této oblasti. Společnost se stává stále více konzumní. Nároky jednotlivců se zvyšují, mají potřebu navyšovat svoje statky, využívat stále více služeb, avšak neuvědomují si často hodnotu vlastní oběti.

Různá forma půjček a úvěrů nás neustále obklopuje na každém kroku, stále větší počet lidí těchto nabídek také využívá, aniž by důsledně zvážili jejich nutnost a uvědomovali si důsledky a povinnosti, které z těchto vztahů vyplývají. Dokonce se ani nezajímají o podmínky spočívající v právech a povinnostech spojené s těmito půjčkami. Nemluvě o využití půjček na pořízení vánočních dárků, sezónního zboží, dovolené nebo splacení předchozí půjčky. Lze říci, že tyto produkty jsou využívány neuváženě a z rozmaru, kdy nesprávným zacházením s vydělanými penězi a honbou za rádoby standardem, kdy musíme vlastnit to co má druhý, bez ohledu na možná rizika spočívající v neschopnosti splácet, ať už z důvodu ztráty zaměstnání, nebo úrazu, nemoci a s tím spojeným snížením očekávaných příjmů, pak často dochází k zadlužení. Nabízí se nám otázka, zda si budeme vědět rady, jak tuto situaci řešit?

Proto je velmi důležité poskytnout lidem co nejvíce informací, aby si věděli rady a zbytečně a neuváženě nezvyšovali rizika, která mohou mít pro ně samé a jejich blízké existenční dopady.

V současných pedagogických publikacích je kladen důraz při poskytování výuky žáků na samostatné ekonomické myšlení, zejména pak finančnímu vzdělávání. Jedním z hlavních cílů je zvýšení finanční gramotnosti žáků v České republice, a tím rozšíření jejich pohledů na ekonomiku a svět financí.

Při výuce finanční gramotnosti je třeba poskytovat nejen teoretické znalosti, ale rovněž přiblížit praktické využití na modelových situacích, s nimiž se mohou potkat v každodenním životě. K tomuto je zapotřebí připravovat učitele v rámci vysokoškolského

studia, odborných seminářů, vlastního samostudia při přípravě, aby pak mohli účelně žáky připravovat.

Základem je, aby každý jednotlivec poznal svoji pozici a uvědomil si svoji roli na trhu, choval se zde zodpovědně ať již v osobním hospodaření, nebo celkovém ekonomickém řetězci. Pak bude možné hodnotit poskytované vzdělání v rámci vzdělávacího systému v České republice za úspěšné.

1.1 VYMEZENÍ POJMU FINANČNÍ GRAMOTNOST - DEFINICE

Jednotná definice finanční gramotnosti není stanovena, proto jsem vybral definici ze zdroje ministerstva financí, která má velmi srozumitelný výklad.

Finanční gramotnost lze definovat jako soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů člověka nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace. [1]

Ekonomická gramotnost zahrnuje Finanční gramotnost jako specializovanou disciplínu.

Finanční gramotnost je z pohledu správy osobních financí možné rozdělit na tři složky: peněžní, cenovou a rozpočtovou gramotnost.

Peněžní gramotnost lze přiblížit jako soubor schopností a dovedností nezbytných pro servis hotovostních a bezhotovostních transakcí.

Cenová gramotnost lze přiblížit jako schopnost porozumět cenovým mechanismům a nastavení finančního trhu.

Rozpočtová gramotnost lze přiblížit jako soubor schopností spravovat svůj osobní rozpočet jak z hlediska investičních plateb, tak i možných plateb závazků, dokázat porovnávat finanční produkty a služby a volit vhodné varianty.

[1] Národní strategie finančního vzdělávání, 2010, str. 11 [online] 2013

Mezi finanční gramotnost také patří zejména schopnost člověka zajistit si příjem a plánovat dopředu tak, aby v případě neplánovaných negativních životních situací byl schopen alespoň nezbytně zajistit své nejnnutnější výdaje.

Tabulka 1 Složky finanční gramotnosti

Finanční gramotnost		
Peněžní gramotnost	Cenová gramotnost	Rozpočtová gramotnost
		Správa finančních aktiv Správa finančních závazků

Zdroj: Vlastní zpracování

1.2 Systém budování finanční gramotnosti ve školách

Jednou z velmi důležitých priorit českého vzdělávacího systému se nyní stává finanční vzdělávání. Pozornost věnovaná finanční gramotnosti se netýká pouze českého vzdělávacího programu, ale této problematice se rovněž věnují v zemích OECD a EU (zejména v Austrálii, USA, Velké Británii, Irsku, Kanadě, Holandsku, Maďarsku, Estonsku). Ve výzkumech došli experti převážně USA a Velké Británie k závěrům, že připravenost žáků, studentů a absolventů škol na účelné nakládání s penězi, s osobním rozpočtem a na finanční rozhodnutí je nedostatečná. S podobnými závěry se setkaly i výzkumy v České republice, které si zadalo Ministerstvo financí, dalším výstupem bylo potvrzení, že nízká úroveň správy osobních financí přináší problémy související s předlužením občanů, které je problematické jak pro ně samotné, tak i pro celé státní hospodářství. Dokonce bylo zjištěno, že k zadluženosti dochází i u žáků základních škol, a proto je třeba již zde začít s osvětou finanční gramotnosti a pokračovat s ní v průběhu celého vzdělávacího procesu. [2]

[2] *Systém budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ. Spol. dokument MF, MPO, MŠMT. 2007.*

Na základě zjištěných skutečností přistoupilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo financí a Ministerstvo průmyslu a obchodu k vytvoření společného dokumentu nazvaného Systém budování finanční gramotnosti v základních a středních školách, který obsahuje tzv. Standardy finanční gramotnosti pro základní a střední vzdělávání se stanoveným cílem finančního vzdělávání pro různé stupně vzdělání. [2]

Tyto standardy byly plně integrovány do schválených rámcových vzdělávacích programů pro gymnázia a střední odborné vzdělávání a také byly zahrnuty do příruček pro učitele základních a středních škol pod názvem Finanční gramotnost – obsah a příklady z praxe škol.

Systém je zpracován v souladu s dokumenty Evropské unie a oblasti politiky finančních služeb Evropské komise.

Usnesením vlády České republiky ze dne 10. 5. 2010 číslo 338 o Národní strategii finančního vzdělávání došlo ke schválení Národní strategie finančního vzdělávání, uvedené v části III. pod č. j. 401/2010 a uložila ministrům financí, práce a sociálních věcí, průmyslu a obchodu, školství, mládeže a tělovýchovy a vnitra učinit taková opatření v souladu se strategií uvedené v bodě č. I tohoto usnesení, jejímž cílem je zvýšení úrovně finanční gramotnosti občanů České republiky, a to v souladu se standardy a trendy obvyklými v členských státech Evropské unie.

Na základě práce projektového týmu a odborných diskusí byla navržena struktura Systému budování finanční gramotnosti, zahrnující následující dílčí etapy:

1. Definice finanční gramotnosti
2. Formulace standardů finanční gramotnosti
3. Příprava systému vzdělávání a podpory pedagogických pracovníků pro finanční vzdělávání
4. Implementace standardů finanční gramotnosti do rámcového vzdělávacího programu
5. Hodnocení (monitorování) úrovně finanční gramotnosti populace
6. Formulace zpětné vazby pro případné úpravy systému
7. Pravidelné uveřejňování informací o fungování systému

Velmi důležité je nahlížení na systém budování finanční gramotnosti jako na jeden z prvků ucelené národní strategie finančního vzdělávání, který se věnuje implementaci finančního vzdělávání do tzv. počátečního vzdělávání.

Výuka finanční gramotnosti umožňuje nejen zhodnocení ekonomického kritéria, ale také zohlednění ostatních kritérií, zejména etických a ekologických aspektů hodnocení při výchově k ekonomickému myšlení a rozhodování. Postavení jednotlivce v dnešním moderním světě není jednoduché, je u něj kladeno na jeho schopnosti, vědomosti a dovednosti, avšak při pohledu na jednotlivce jako člunek společnosti je stále více závislý na ostatních lidech a v nemalé míře na prostředí, ve kterém žije.

Názory na zajištění stability rozpočtu spočívají ve finanční rezervě, se kterou je třeba počítat, lze ji využít pro případ nečekaných výdajů nebo ztráty zaměstnání, kdy je doporučována její výše jako troj až šestinásobek průměrných měsíčních výdajů. [3]

Pro výuku finanční gramotnosti je zpracováno několik příruček pro učitele na různých typech škol, kde rovněž jsou zpracovány i učebnice, jako například od autorů SKOŘEPA, M., SKOŘEPOVÁ, E. Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia, Manuál pro učitele, Pracovní sešit 1, Pracovní sešit 2; tento komplet rozděluje finanční gramotnost na osm témat rozčleněných do kapitol:

1. Všechno má svého majitele,
2. Ten dělá to a ten zas tohle
3. Ekonomika jako ústřední topení
4. Tak tedy za kolik aneb o cenách
5. Platit se dá i jinak než penězi
6. Aby peníze nezahálely
7. Když zaplatíš daně, co dostaneš za ně
8. Kudy vlastně putují peníze. [4]

[3] KLÍNSKÝ P., CHROMÁ D. Finanční gramotnost, obsah a příklady z praxe škol. Praha 2008

[4] SKOŘEPA M., SKOŘEPOVÁ E. Finanční a ekonomická gramotnost. Praha 2008

1.3 FINANČNÍ GRAMOTNOST PODLE OECD

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Cooperation and Development - OECD) je mezivládní organizace 34 ekonomicky nejrozvinutějších států na světě, které přijaly principy demokracie a tržní ekonomiky.

Zabývá se převážně vlivem důležitých faktorů na finanční gramotnost v dnešní ekonomice, zejména klade důraz na složitost volby finančního produktu pro spotřebitele, kteří jsou silně ovlivňováni potřebami, kdy si neuvědomují a nevíšimají takových finančních nástrojů, jakými jsou poplatky, úrokové sazby, délky splatnosti, účelovosti apod.

Se zvyšující se poptávkou a rostoucím trhem se rovněž zvyšuje počet finančních produktů, proto se OECD snaží poukázat na deregulaci finančních trhů a upozorňují na stále narůstající vliv informačních technologií, které přibližují dostupnost těchto produktů, zároveň se však zvýšila i dostupnost informací.

Neméně významným faktorem, který je vymezován v OECD, je baby boom, jenž nastal v poválečné Evropě, tj. po roce 1945, s rozvojem znalostí a vědy také narůstající délka života. Silné ročníky jak poválečné, tak mladší z doby socialismu jsou a budou pro státní politiku z hlediska penzijního systému velmi složité, v tomto vidí OECD největší problém. Nenapomáhá tomu ani dnešní životní styl, mladí si budují kariéru, mateřství je odkládáno, čímž vzrůstá průměrný věk matek prvorodiček a především poměr pracujících a osob v důchodovém věku bude nevyvážený.

Jak z těchto uvedených změn vyplývá, změny důchodového systému jsou dalším z faktorů, které nás vedou ke změně spočívající ve vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti.

Posledním faktorem, jenž OECD označila za velmi závažný, je dosavadní nízká úroveň finanční gramotnosti ve společnosti. S ohledem na provedené průzkumy OECD ve dvanácti členských zemích, mezi nimiž byla i Česká republika, vyhodnotila závěr, že finanční znalosti jsou celkově mezi spotřebiteli velmi nízké.

Velmi nízký stupeň finanční gramotnosti se projevoval u skupin osob méně vzdělaných, menšin, nižších příjmů, kde by mělo být právě zaváděné vzdělávání ve finanční gramotnosti od základní školy velmi přínosné. [5]

[5] www.oecd.org

Organizace OECD provádí průzkumy v mnoha oblastech ovlivňujících ekonomiku členských zemí, tyto pak publikuje v závěrečných zprávách za období v ročních cyklech. Jako příklad lze například uvést graf produktivity obyvatel členských zemí za rok 2011. Vypovídající hodnota tohoto průzkumu je však nepřesná, neboť se vycházelo z informací dodaných úřady členských zemí a tyto mohou být zkreslené, neboť nebyly zjišťovány dle stejných kritérií.

Tabulka 2 Produktivita obyvatel členských zemí OECD

Žebříček evropských zemí podle údajů OECD (bez Ruska)				
<i>Pořadí</i>	<i>Nejvíce odpracovaných hodin (ročně)</i>	<i>Nejproduktivnější</i>	<i>Nejméně odpracovaných hodin (ročně)</i>	<i>Nejméně produktivní</i>
1.	Řecko (2017)	Lucembursko	Nizozemsko (1 377)	Polsko
2.	Maďarsko (1 956)	Norsko	Německo (1 408)	Maďarsko
3.	Polsko (1 939)	Irsko	Norsko (1 413)	Turecko
4.	Estonsko (1 880)	Belgie	Francie (1 439)	Estonsko
5.	Turecko (1 877)	Nizozemsko	Dánsko (1 537)	Česká republika
6.	Česká republika (1 795)	Francie	Irsko (1 540)	Portugalsko
7.	Itálie (1 778)	Německo	Belgie (1 551)	Slovensko
8.	Slovensko (1 749)	Dánsko	Rakousko (1 599)	Řecko
9.	Portugalsko (1 714)	Švédsko	Lucembursko (1 616)	Slovinsko
10.	Island (1 697)	Rakousko	Švédsko (1 624)	Island

Zdroj: <http://zpravy.ihned.cz/c1-54872170-oecd-cesi-patri-k-nejpracovitejsim-evropanum-take-vsak-k-nejmene-produktivnim>

2 RIZIKOVÉ SKUPINY

Samotná výuka finanční gramotnosti je předmětem, ve kterém by měli učitelé připravit své žáky nejen na znalost ekonomických pojmů nebo ekonomických produktů, ale zejména na řešení důležitých rozhodnutí v oblasti financí, se kterými se během života setkají.

Ekonomika osobních financí hraje v našich životech bez ohledu na naše ovlivnění důležitou roli, a zejména proto by měl pedagog vyučující předmět s materií finanční gramotnosti sám znát tuto problematiku natolik, aby byl schopen naučit studenty řešit ekonomické problémy s přihlédnutím i na své životní zkušenosti a zkušenosti, které vnímá okolo sebe. Rovněž tak by měla být vedena příprava nových pedagogů tímto směrem, aby byli schopni spolu se svými studenty v rámci výuky finanční gramotnosti vyhodnotit důsledky jejich ekonomického rozhodování, vyhodnotit jejich řešení a napomoci k správnému posouzení a rozhodování v ekonomických pohledech.

Jako v každém oboru, tak i v oblasti finanční gramotnosti se můžeme setkávat s rizikovými faktory, které ovlivňují vnímání informací v ekonomické oblasti, ať už to jsou veřejná média, zejména reklamy v televizi a rozhlasu, volba filmů s tematikou finančně velmi dobře situovaných osob a jejich způsobu života, informační letáky, pouliční reklama, atd. Tyto faktory mají značně negativní vliv na zdravé vnímání ekonomických pohledů a utváří v podvědomí lidí jisté zvyklosti, které si automaticky osvojují a aplikují v reálném životě.

Na první pohled se může zdát vše velmi jednoduché, ale každý pedagog má svůj osobní život, který je ovlivňován jeho osobními zkušenostmi, a ty pak, třeba jen omezeně přenáší na svoje studenty. Je tedy zapotřebí zajistit dobré finanční ohodnocení pedagogů pro jejich běžný život, aby jejich praktické rady vycházeli z reálných finančních kroků.

Obecně mezi nejrizikovější skupiny v oblasti finanční gramotnosti patří starší lidé s nízkým příjmem a zajetým způsobem života v socialistické společnosti se státní politikou a s tím spojenými nižšími finančními znalostmi a na druhé straně mladí lidé s náhle vysokými příjmy, bez přehledu v oblasti finančních produktů, které často tato situace svádí k lehkovážnému způsobu života, neuvědomují si reálnou hodnotu peněz.

2.1 Rozdělení dle typu školského zařízení

V každém typu školského zařízení může docházet k ovlivňování pedagogů i studentů v oblasti ekonomických pohledů a rozhodování. Jak již bylo zmiňováno, tak správná výuka ekonomické gramotnosti může probíhat tam, kde jsou připraveni nejen studenti, ale především pedagogové.

Předpokladem vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti je již zahájení této výuky na základních školách s ohledem na základní povinnou školní docházku, čímž se zajistí informovanost nové generace v oblasti ekonomiky.

Jednotlivá školská zařízení připravují odlišné věkové skupiny žáků a studentů, každá tato věková skupina má své specifické potřeby na výuku přiměřenou jejich vývoji a předchozím vzděláváním v této oblasti.

Každé školské zařízení podle vydaných standardů finanční gramotnosti má již své žáky připravovat, tyto jsou rozděleny do tří okruhů:

- Peníze
- Hospodaření domácnosti
- Finanční produkty

Každý z okruhů je přizpůsoben jak pro žáky 1., tak i 2. stupně základní školy.

Zaměření dle školského zařízení je možné přiblížit na prezentaci MŠMT.

Obrázek 1 Hospodaření domácnosti – výstupy ZŠ, SŠ

Hospodaření domácnosti – výstupy ZŠ, SŠ	
1. stupeň ZŠ	... na příkladu ukáže, proč není možné realizovat všechny chtěné výdaje ...
2. stupeň ZŠ	... sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, zváží nezbytnost výdajů ...
SŠ	... rozliší pravidelné a nepravidelné příjmy a výdaje a na základě toho sestaví rozpočet domácnosti, navrhne jak řešit schodkový rozpočet ...

Zdroj: <http://www.msmt.cz/pro-novinare/nova-temata-ve-vzdelavani-eticka-vychova-a-financni?highlightWords=finan%C4%8Dn%C3%AD+gramotnost>

2.2 Rozdělení dle sociálních skupin

Je empiricky doložitelné, že v naší zemi, ačkoliv tomu formálně nic nebrání, se vzdělávání jako procesu neúčastní každý, a že sociální původ ovlivňuje vzdělávání, poměry dosažení vzdělání mají nižší sociální vrstvy znevýhodněné, totéž platí o jejich šanci na vzdělávání. Z toho vyplývá, že je-li vzdělání bezplatné, ani pozitivní diskriminace automaticky nezajistí rovný přístup ke vzdělání stejné kvality a kvantity pro všechny sociální vrstvy.

Velmi důležité pro rozvoj studentů v oblasti ekonomického vzdělávání je rodina, která jako výchovné prostředí sehrává hlavní roli při vytváření představ a následné přijímání a přisvojování si nových postupů a názorů.

Vůbec hlavním problémem vzdělávání v České republice je vysoká závislost dosaženého vzdělání na vzdělání a společensko-ekonomickém postavení rodičů, tedy nízká prostupnost třídních hranic. Stejně tak je nepřehlédnutelné, že systém vysokého školství se i přes expanzi posledních let zásadně podílí na mezigenerační reprodukci vzdělání, a tedy i reprodukci sociálních vrstev. Ačkoli tato reprodukce je zčásti spravedlivá (uvažujeme-li

v intencích vrozených studijních dispozic či individuálního úsilí), je více než na místě se ptát, do jaké míry a jakým způsobem dochází k tomu, že jedinci se stejnými studijními schopnostmi nevolí stejné vzdělávací dráhy a nedosahují stejného vzdělání. [6]

Skupiny jsou seskupením lidí spojených určitým cílem, společnou činností a společnými zájmy. Mezi členy skupiny vznikají více či méně pevné vztahy. Skupina je schopna vystupovat navenek jednotně, mívá svoji vlastní identitu, leckdy i svoji vlastní kulturu, hodnoty, normy, symboly.

Sociální skupiny jsou výrazným a relativně stabilním sociálním útvarem a současně významným prvkem celé sociální struktury.

ZNAKY SKUPINY:

1. Existence přímé interakce

- členové skupiny jsou ve vzájemném kontaktu a vzájemně na sebe působí buď přímo (face to face), nebo nepřímo

2. Existence komunikační sítě - symbolická interakce

3. Výkon společné činnosti

4. Existence sociálního vztahu

5. Společný cíl - ten někdy i definuje skupinu (skupiny instrumentální, ideologické)

6. Diferenciace rolí a pozic:

a) *vertikální*

- diference autority, struktura nadřízenosti a podřízenosti, vymezení role vůdce

b) *horizontální*

- základní dělba práce uvnitř skupiny (skupinový vůdce, skupinový šašek, skupinový obětní beránek)

[6] <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=404&lst=103>

7. Normativní a hodnotový systém skupiny

- normy formální, neformální, vnější, vnitřní - k dodržování norem si někdy skupiny vytvářejí systém pozitivních a negativních sankcí (odměny, tresty)

8. Vědomí příslušnosti ke skupině

- skupina má vlastní identitu, kulturu, hodnoty, normy, symboly

9. Vědomí skupinové odlišnosti - opírá se o

a) *autostereotypy* (zafixované představy skupiny o sobě)

b) *heterostereotypy* (představy skupiny o jiných skupinách)

ROZDĚLENÍ SKUPIN:

1. Podle velikosti:

a) malé skupiny

- od 2 osob, do 30 až 40 osob, členové skupiny se navzájem znají, jejich komunikace má osobní, mnohdy intimní ráz (rodina, malý pracovní kolektiv)

b) velké skupiny

- např. národ

2. Podle stability:

a) přechodné skupiny

- např. návštěvníci divadla

b) stálé skupiny

- např. rodina

3. Podle způsobu vzniku a fungování:

a) formální

- vznikají oficiální cestou, (pevný řád, funkční zařazení jedinců)
- např. vojenská služba

b) neformální

- vznikají spontánně, (neformální a neoficiální vztahy mezi členy)

4. Skupiny členské a cizí:

a) členská (vlastní)

- jedinec je jejím uznávaným členem (MY)

b) referenční (vztažná)

- skupina, se kterou se jedinec identifikuje
- tato skupina se mu stává zdrojem osobních hodnot a cílů

c) cizí

- jedinec necítí s danou skupinou nic společného (ONI)

5. Skupiny primární a sekundární:

a) primární

- v ní socializace začíná, má rozhodující vliv na rozvoj jedince
- skupiny malé, s intimními vztahy a s osobním kontaktem
- např. rodina, herní společenství, sousedství

b) sekundární

- všechny skupiny, které nejsou primární
- převažuje v nich racionalita a formální vztahy (sdružení apod.)

3 DETERMINANTY FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Determinanty finanční gramotnosti si lze představit jako činitele ovlivňující nejen vyučovací proces, ale především jeho výsledky.

Vyučovací proces finanční gramotnosti je v České republice realizován podle Národní strategie finančního vzdělávání vydané Ministerstvem financí, předností procesu je fakt, že má být postaven na dialogu veřejného finančního trhu a spotřebitelů tak, aby navržené řešení mělo co největší celospolečenský přínos.

Tento proces výuky bude do jisté míry ovlivňován vývojem finančních trhů a nových produktů, který se dynamicky mění.

Národní strategie finančního vzdělávání usiluje uceleným systematickým přístupem k posílení finanční gramotnosti občanů České republiky. Jejím cílem je vytvoření systému finančního vzdělávání v rámci vzdělávacího procesu pro zvyšování úrovně finanční gramotnosti. Toto vzdělávání jako nástroj ke zvýšení úrovně finanční gramotnosti má za úkol umožnit lidem, spotřebitelům, adekvátně pracovat s informacemi a produkty na finančním trhu, aby byli schopni zajistit své potřeby, potřeby rodiny ve vztahu ke stále se měnící životní situaci.

Principy finančního vzdělávání dle Národní strategie:

- obecnost – zvyšování a rozvoj finančního vzdělávání, získání základního přehledu a orientace ve finančních produktech
- odbornost – úroveň vzdělavatelů, ale i korektní obsah
- zacílení – vymezení cílovou skupinu a použití vhodné prostředky, v počáteční oblasti vzdělávání se jedná o skupinu i pro tuto práci významnou, a to jsou žáci

Vzhledem k existenci populace, kde nejsou stejné přístupy na vzdělávání žáků a studentů, vymežila Národní strategie dvou-pilířovou strukturu finančního vzdělávání:

- **Finanční vzdělávání žáků v počátečním vzdělávání** – rozumíme tím předškolní, základní a střední vzdělávání nebo vzdělávání na konzervatoři, vyšší odborné vzdělávání a studium v akreditovaných studijních programech uskutečňovaných na vysokých školách. Garantem úrovně počátečního vzdělávání je stát zejména prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Základní opatření v rámci počátečního vzdělávání:

- Vytvoření Standardu finanční gramotnosti pro žáka 1. a 2. stupně ZŠ a dále pro žáka střední školy (který odpovídá Standardu finanční gramotnosti dospělého občana)
 - Zařazení Standardů finanční gramotnosti do rámcových vzdělávacích programů pro základní a střední vzdělávání
 - Vytvoření metodických doporučení školám pro vzdělávání žáků a tvorbu a realizaci školních vzdělávacích programů
 - Zařazení témat finančního vzdělávání do vzdělávacích programů v rámci systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků
 - Pravidelné monitorování úrovně finanční gramotnosti žáků ZŠ a SŠ a následná revize dokumentu Systému budování finanční gramotnosti (včetně revize Standardů finanční gramotnosti)
-
- **Finanční vzdělávání občanů v dalším vzdělávání** – zaměřeno na dospělou veřejnost, čili hlavní spotřebitele produktů a služeb. Mezi základní opatření řadíme:
 - Efektivní spolupráce subjektů veřejné správy, profesních sdružení finančních institucí a sdružení spotřebitelů v rámci pracovní skupiny
 - Revize Standardu finanční gramotnosti dospělého občana v souladu s vývojem na finančním trhu
 - Vstupní ověření úrovně finanční gramotnosti české populace a přehled existujících projektů finančního vzdělávání
 - Výběr projektů k pokrytí identifikovaných priorit finančního vzdělávání, složek finanční gramotnosti a cílových skupin a posouzení možností jejich případné dotační podpory

- Tvorba projektů finančního vzdělávání, jejich průběžná aktualizace a zajištění informovanosti o těchto projektech.

3.1 Čas

Výuka finanční gramotnosti jako každá výuka a proces výuky je členěna na určité sekvence, ty však nemůžeme vnímat jako izolované a uzavřené časové úseky, ale spíše jako variabilní momenty výuky, které v sobě každá výuka obsahuje. [7]

V rámci Rámcového vzdělávacího programu je finanční gramotnost začleňována do předmětů Občanská nauka, Nauka k občanství, Rodinná výchova. Ve výuce se však tomuto fenoménu věnuje velmi málo prostoru, a to 4-8 hodin měsíčně, což nestačí na tak obsáhlé téma, jakým bezesporu je.

3.2 Interakce

Vzájemné jednání mezi osobami nebo společenskými skupinami: vzájemné ovlivňování, obousměrná komunikace, střídání dotazů a odpovědí, obousměrné působení, souhra.

Hlavním úkolem je vytvoření příznivého klimatu pro pozitivní vnímání výuky, příprava prostředí, neméně důležité jsou i vztahy mezi žáky, zajištění kázně pedagogem jako autoritou, rozvíjení komunikace a motivace.

3.3 Učitel

Škola má vychovávat pro život a přitom nesmí ani opomíjet praxi. Cílem výuky by neměly být pouze vědomosti, ale především dovednosti, tj. student by měl být celkově rozvinutý, socializovaný, samostatný a zejména samostatně uvažující. [8]

[7] MAŇÁK, J.: Nárys didaktiky. Brno 2003

[8] SLÁMA, B.: Zapomenutý prorok Tomáš G. Masaryk. Brno 2010

Ve výchovně vzdělávacím procesu se někdy nesprávně chápe teze, že učitel má vedoucí úlohu a musí žákům neustále vše vysvětlovat a předvádět sám. To je pojetím školy pasivní, kde aktivita závisí pouze na učiteli. Nezastupitelná funkce učitele při vzdělávacím a výchovném procesu je vyzvedávána jako správné pojetí vedoucí úlohy. Je to moderní pohled na postavení učitele, kdy žákům náleží práce a učiteli její řízení. [9]

Pro správné začlenění finanční gramotnosti do vzdělávacího programu je i zvolení vhodné výuky, kdy jako přínosná je projektová výuka, která umožňuje praktické přiblížení žáků ke skutečné podobě řešení úkolu, ve kterém se realizuje, je za něj odpovědný a v závěru docílí výstupu v podobě výsledku, je si vědom cesty, umí ji obhájit, a tím získává novou zkušenost. V projektu se žáci setkají s otázkami, které je zajímají, a nebo mohou projevit iniciativu ve vlastních podnětech, jež učitel přizpůsobí požadovanému cíli. Žádoucí je rovněž participace žáků na plánování a průběhu projektu, řešení a realizace úkolů skupinovou výukou. Presentace dosažených výsledků pak umožňuje žákům samostatnost i tvořivost. Výhodou projektové výuky je pozice učitele jako poradce, který žákům poskytuje rady ve smyslu projektu, aby bylo dosaženo cíle. [10]

3.4 Žák

Z hlediska systémového pojetí patří k aktivním činitelům výuky žák spolu s učitelem. Pevné vědomosti a dovednosti si žák může osvojit svým vlastním úsilím, on musí být aktivním. Učební aktivita se musí u žáků rozvíjet postupně s cílem připravit žáka samostatné práci a tvořivosti. Promyšlené řízení výuky učitelem je nezbytné, žák však není řízen pouze úkoly, ale také jeho slovními pokyny.

Dnešní žák je oproti žákovi z nedávné minulosti odlišný, má větší rozhled a je vyspělejší, ale také rozptýlenější, unavitelnější a náročnější, což má za výsledek zvyšující se učební nároky a individuální přístup. Nároky na učitele narůstají, sám musí být psychicky vyrovnanou osobností vytvářející klidnou a stimulující atmosféru pro učení a zároveň by se měl stále snažit poznávat žáka. [7]

[9] KOMENSKÝ, J. A.: Tvořivá škola - Analytická didaktika XXXIV. Brno 2004

[10] MAŇÁK, J.: Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků. Brno 1998

Zásadní vliv na vzdělávání a výchovu žáků budou mít jejich osobnostní charakteristiky dědičné a vrozené dispozice, schopnost začlenit se do nových situací a verbální schopnosti.

Také charakteristiky sociální, jako je rodinné prostředí, úroveň vzdělání rodičů, sociokulturní podmínky.

Dnešní žáci také vzhledem k způsobu života a s tím spojeným snižováním aktivního pohybu hůře odolávají školní zátěži a jsou často unavení, v psychickém napětí jsou na ně kladeny vyšší požadavky jak co do množství učiva, tak i v požadavcích na přípravu do školy doma, kde je nutná pomoc rodičů při vypracování domácích úkolů.

I. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Výzkum se zabývá posouzením znalostí studentů různých typů škol v Třebíči v oblasti finanční gramotnosti.

Jeho cílem je dosáhnout porovnání připravenosti studentů v různém věku, a tak dosáhnout věrohodných výsledků s vypovídající hodnotou, která může být nápomocna nastavení nových přístupů ke vzdělávání v této oblasti ekonomické gramotnosti.

Dílčím cílem výzkumu bude zjištění současné finanční gramotnosti respondentů dle dotazníku. V jaké fázi vzdělávacího procesu považují za správné začít s finančním vzděláváním? Kolik studentů vlastní svůj účet a jaký typ účtu využívají?

Ve výzkumu se ověří stanovené hypotézy, které budou v závěru práce verifikovány nebo falsifikovány:

1. hypotéza, dotazovaní budou v oblasti finanční gramotnosti preferovat finanční instituce pro rozšíření informací v této oblasti,
2. hypotéza, znalost pojmové zkratky RPSN a její povinnost uvedení u úvěrových smluv budou dotazovaní vzhledem k rozšířenosti úvěrových nabídek znát,
3. hypotéza, vzhledem k věku dotazovaných lze předpokládat, že již všichni budou vlastnit svůj účet.

Výzkum je prováděn formou dotazníku, jenž je typickou metodou, kterou máme možnost získat primární údaje od účastníků výzkumu. Umožňuje nám zaznamenat názory a získané schopnosti v oblasti finanční gramotnosti.

V této diplomové práci byla použita dotazníková metoda pro zajištění dat, jelikož je jedním z nejběžněji a nejčastěji využívaných nástrojů pro získávání informací. S využitím série otázek je tak možné získat ucelený obrázek o finančním přehledu, kterého se jim dostalo v průběhu školního vzdělávání i mimo něj. Dotazníková metoda má několik zásadních výhod, jednou z nich je možnost sběru dat od většího počtu respondentů se snadným vyjádřením se k otázce pouhým označením, možností se vyjádřit. Další výhodou je validita tak širokého spektra studentů pro zabezpečení výsledků měření.

4.1 Představení prostředí výzkumu

Výzkum byl prováděn u studentů zakončující studium, aby byl objektivní výstup vzdělání finanční gramotnosti s co možná největší vypovídající hodnotou, jak byli ve škole připraveni.

Dotazník byl předložen studentům:

3. ročníku s ekonomickým zaměřením na Západomoravské vysoké škole v Třebíči (dále VŠ)
2. ročníku ekonomického směru na Vyšší odborné škole a Střední škole veterinární, zemědělské a zdravotnické v Třebíči (dále VOŠ)
4. ročníku Gymnázia Třebíč (dále GYM)
4. ročníku Střední průmyslové školy v Třebíči zakončeného maturitní zkouškou (dále SPŠ)
3. ročníku Střední průmyslové školy v Třebíči zakončeného praktickou zkouškou (dále SOU)

4.2 Analýza výzkumu

Dotazníkem se respondentům dostalo celkem 21 uzavřených otázek, jež byly z části zaměřeny na získání informací o jejich věku, bydlišti a typu školy, kterou studují, dále na získání jejich přehledu o možných typech účtů, jejich představy o požadavcích dosažení vzdělání v oblasti finančního světa ve školách, v jakém typu škol, nebo jiných institucích. Další část dotazníku je zaměřena na osobní finance, schopnost řešení horších finančních situací spolu s představou o úvěrových produktech, úrokových sazbách, odpovědnosti za své jednání ve finančním prostředí a spotřebitelských možnostech pojistníka.

Vyhodnocení dotazníku:

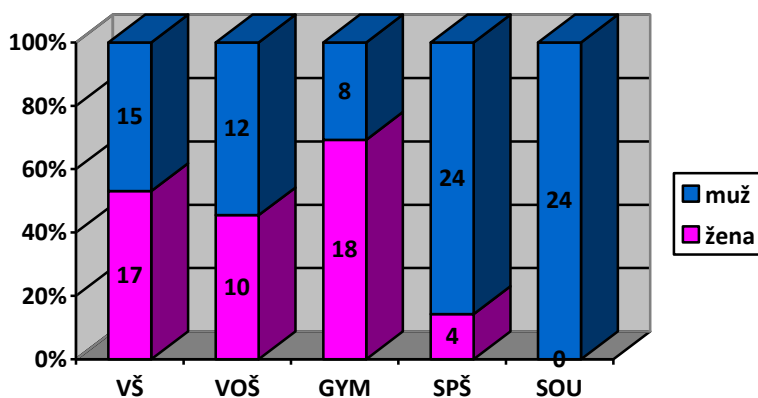
1. Pohlaví

- žena
- muž

Tabulka 3 Přehled odpovědí

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
žena	17	10	18	4	0
muž	15	12	8	24	24

Graf 1 Poměr dotazovaných žen a mužů

Zdroj: Vlastní zpracování

Výzkumu se zúčastnilo celkem 132 respondentů, z toho 49 žen a 83 mužů, tento výrazný rozdíl vychází z volby školských zařízení, zejména technického zaměření, kde je zastoupení studentek zcela minimální.

2. Věk

- do 15 roků
- 15-18
- nad 18

Tabulka 4 Rozdělení respondentů dle věku

Zdroj: Vlastní zpracování

Věk	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
do 15 roků	0	0	0	0	0
15-18 roků	0	0	5	2	3
nad 18 roků	32	21	21	26	21

Značná část respondentů je již dospělými, tedy osobami plně odpovědnými za své jednání. Proto by výsledky tohoto výzkumu měly odhalit, jak byli po dobu studia připraveni v oblasti finanční gramotnosti.

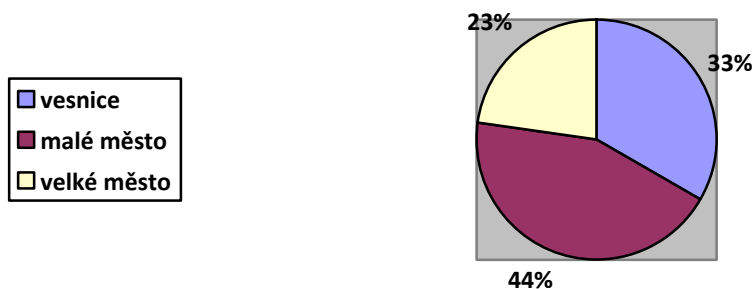
3. Bydliště

- vesnice
- malé město
- velké město

Tabulka 5 Přehled bydliště

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
vesnice	5	6	7	13	13
malé město	20	10	5	14	9
velké město	7	6	14	1	2

Graf 2 Rozdělení podle bydliště respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Z výsledků je patrné, že převážná část dotazovaných žije v malém městě, kde by měla být dobrá dostupnost odborné pomoci a informovanosti v oblasti financí. Dále zaujme skladba respondentů z pohledu jejich bydliště v návaznosti na typ školy.

4. Typ školy

- odborné učiliště
- střední škola
- vyšší odborná škola
- vysoká škola

Tabulka 6 Příslušnost ke školskému zařízení

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
odborné učiliště	0	0	0	0	16
střední škola	0	0	26	28	8
vyšší odborná š.	0	22	0	0	0
vysoká škola	32	0	0	0	0

Tato tabulka s výsledky vypovídá o rozdělení studentů. Je velmi zajímavé, jak smýšlejí studenti učebního oboru, kteří se v rámci dotazníku zařazují do vyššího stupně vzdělání.

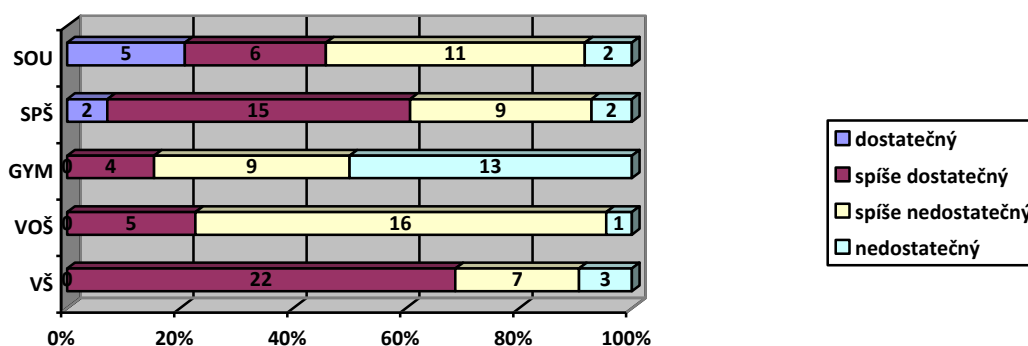
5. Pokládáte své dosažené vzdělání pro utváření profesní dráhy za

- dostatečný
- spíše dostačující
- spíše nedostatečný
- nedostatečný

Tabulka 7 Dostatečnost dosaženého vzdělání

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
dostatečný	0	0	0	2	5
spíše dostatečný	22	5	4	15	6
spíše nedostatečný	7	16	9	9	11
nedostatečný	3	1	13	2	2

Graf 3 Poměrné zastoupení názoru o dostatečnosti vzdělání

Zdroj: Vlastní zpracování

Ze subjektivního pohledu respondentů je patrné, že studenti Gymnázia Třebíč si uvědomují, že další vzdělání je pro utváření jejich profesní dráhy možným zvýšením jak kvalifikace, tak uplatnění na trhu práce a s tím souvisejícím možné vyšší finanční ohodnocení jejich činnosti. Rovněž je zvláštní poměr názoru mezi VŠ a VOŠ v pozicích spíše dostatečný – spíše nedostatečný.

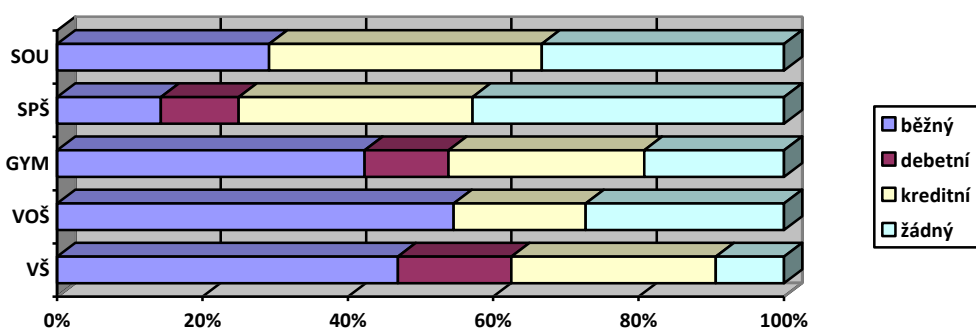
6. Jaký vlastníte typ účtu?

- běžný (sporožirový)
- debetní
- kreditní kartu
- žádný

Tabulka 8 Typy účtů dle respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
běžný	15	12	11	4	7
debetní	5	0	3	3	0
kreditní	9	4	7	9	9
žádný	3	6	5	12	8

Graf 4 Poměr a typ účtů respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Výstupní data z této otázky nám vypovídají o informovanosti studentů ve finančních produktech, jakými jsou běžné účty, debetní účty a kreditní účty s kreditní kartou. Mohla se zde promítnout nepřesnost vybavení si otázky: „Jaký vlastníte typ účtu?“ - studenti uvádějí, že mají kreditní kartu, ale omylem či nevědomostí ji zaměňují s běžnou platební kartou. A dále vstupní data vypovídají o počtu studentů, kteří již vlastní svůj osobní účet 34 studentů svůj osobní účet však doposud i přes svůj věk nevlastní, což je vyjádřeno v procentech (25,76 %) dosti vysoký poměr. Přitom vlastnit a umět spravovat svůj účet je jedním ze základních pilířů vstupu do finančního života, a jelikož je na trhu nespočet výhodných účtů pro žáky a studenty bez poplatků, navíc i s výhodným úročením, je pak s podivem, že studenti těchto typů účtů nevyužívají ve větší míře.

7. Domníváte se, že by bylo záhodno získat informace o pojmech finančního světa ve školách?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

Tabulka 9 Názor respondentů na poskytování informací o finančních pojmech

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
ano	13	16	12	10	6
spíše ano	17	6	13	12	6
ne	0	0	0	0	4
spíše ne	2	0	1	6	8

Značná část respondentů si uvědomuje důležitost získání znalostí v oblasti finanční gramotnosti, a to již ve školách, což ukazuje dobrý výsledek pro práci pedagogů, kteří tak mají možnost tyto studenty dobře připravovat. Spolupráce žáka s pedagogem je základem pro úspěšnou výuku.

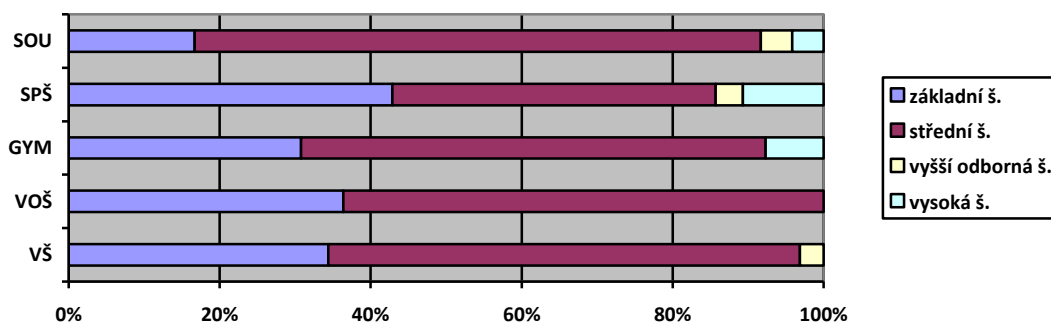
8. V jaké fázi vzdělávacího procesu považujete za správné začít s finančním vzděláváním?

- základní škola
- střední škola
- vyšší odborná škola
- vysoká škola

Tabulka 10 Zahájení výuky finančního vzdělávání

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
základní š.	11	8	8	12	4
střední š.	20	14	16	12	18
vyšší odborná š.	1	0	0	1	1
vysoká š.	0	0	2	3	1

Graf 5 Zahájení výuky finančního vzdělávání dle respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Názor respondentů je v celé šíři zkoumaného spektra podobný, tedy začít se vzděláváním v oblasti finanční gramotnosti již na základních a středních školách. Vnímají, že tato oblast vzdělání je pro jejich přípravu do života důležitá. Jak vyplývá z RVP, jeho zaměření právě na tuto oblast žáků a studentů je správná a vzhledem k tomu, že to tak cítí oni samotní, je zde velký předpoklad, že zájem z jejich strany přispěje k výsledkům.

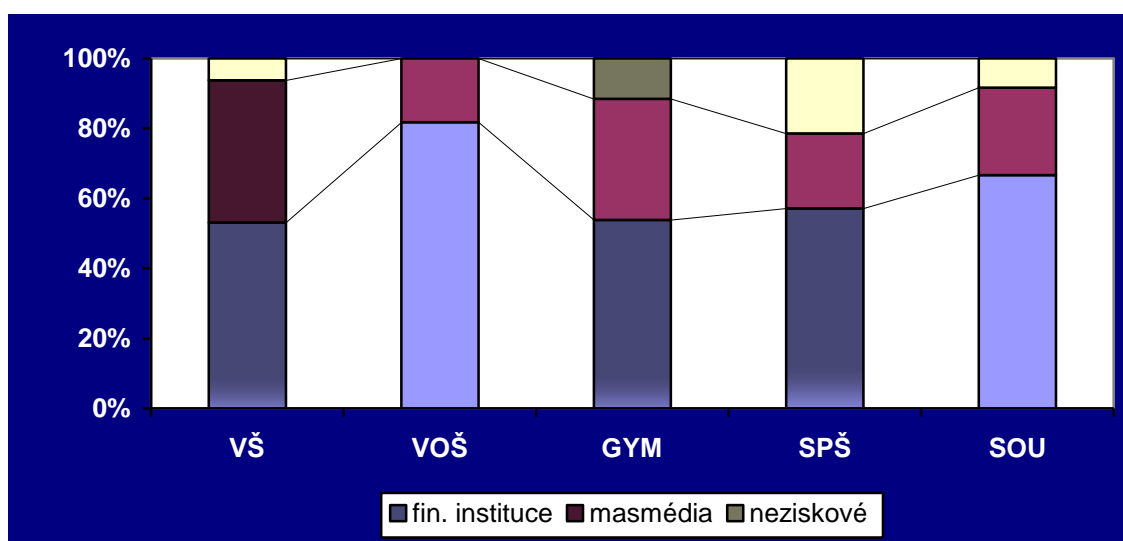
9. Které další instituce by měly rozšiřovat informace o finančním světě?

- finanční instituce (banky, pojišťovny, poradci ...)
- masmédia
- neziskové organizace

Tabulka 11 Instituce pro finanční informace

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
fin. instituce	17	18	14	16	16
masmédia	13	4	9	6	6
neziskové	2	0	3	6	2

Graf 6 Poskytnutí finančních informací dle instituce

Zdroj: Vlastní zpracování

Oblast dalšího poskytování informací ve finanční problematice nad rámec výuky ve školách je velmi důležitá, neboť finanční trhy se stále rozšiřují, naskytá se stále nová nabídka služeb a produktů. Názor respondentů o možnosti rozšíření informovanosti je přínosný a jak lze vyčíst z grafu, důvěřují informacím poskytovanými finančními institucemi, což je na místě.

10. Jaká mzda je pro zaměstnance konečná?

- hrubá mzda
- čistá mzda

Tabulka 12 Přehled o hrubé a čisté mzdě

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
hrubá m.	3	0	2	0	2
čistá m.	29	22	24	28	22

Výsledek znalosti mezd zaměstnanců je jedním z počátečních motivů při získání práce, neboť každý se zajímá, jakou odměnu za provedenou práci dostane. Až na drobná vybočení dotazovaní dokázali, že vědí, jak si představit mzdu, která jim bude nabízena.

11. Jak často kontrolujete svoje finance?

- každý den
- jednou týdně
- jednou měsíčně
- vůbec

Tabulka 13 Četnost kontroly financí

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
každý den	4	18	1	10	4
jednou týdně	18	0	19	11	10
jednou měsíčně	10	4	4	6	6
vůbec	0	0	2	1	4

Kontrola vlastních financí je jednou z velmi důležitých činností a také je předpokladem pro další vhodné zacházení s vlastním majetkem, má důležitost v tom, že jsme schopni včas reagovat na situace, které mohou zásadně ovlivnit náš život. Dalo by se říci, že svoje finance člověk kontroluje denně, kdy téměř každý den něco nakupuje a sahá pro peníze do peněženky, i tehdy dochází ke kontrole financí.

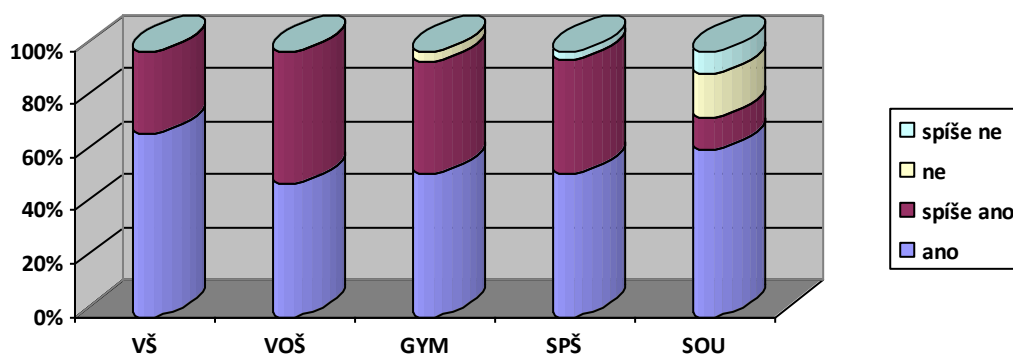
12. Dokážete si vybavit svoje příjmy a výdaje?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

Tabulka 14 Představa o příjmech a výdajích respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
ano	22	11	14	15	15
spíše ano	10	11	11	12	3
ne	0	0	1	0	4
spíše ne	0	0	0	1	2

Graf 7 Přehled o příjmech a výdajích

Zdroj: Vlastní zpracování

Znát své příjmy a výdaje je vůbec základním předpokladem osobních financí pro další nakládání s penězi nebo majetkem. Plánování úspor a investic je velmi obtížné, orientace ve světě nabízených produktů v této oblasti je stále složitější. Zde je možné využívat svých finančních poradců, ale je zde riziko ve volbě správného finančního poradce, neboť velmi často jde o osoby usilující o svůj zisk a ne o zhodnocení našich financí. Nicméně tato oblast bude do budoucna velmi preferovaná.

13. Který způsob zacházení s penězi je pro utváření majetku vhodnější?

- co dostanu, utratím
- utrácím, ale část příjmu vhodně spořím
- utrácím, ale část příjmu vhodně investuji
- neutrácím, vše spořím

Tabulka 15 Zacházení s penězi

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
utratím	2	0	0	1	6
spořím	23	17	21	19	12
investuji	7	5	4	7	4
neutrácím	0	0	1	1	2

Většina dotazovaných zvolila odpověď, že sice utrácí, ale část příjmů vhodně spoří, přičemž se nabízí otázka, zda je skutečně tomu tak nebo jen volí odpověď, která se jim v důsledku jeví jako nejvhodnější.

14. V případě řešení špatné finanční situace se

- obrátím na odbornou pomoc
- vypůjčím si u banky
- vypůjčím si v nebankovním sektoru
-

Tabulka 16 Řešení špatné finanční situace

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
odborná pomoc	19	14	14	16	10
vypůjčím u banky	1	2	2	2	0
vypůjčím v nebankovním	2	0	2	2	3
rodina, známí, poklad	10	6	8	8	11

Tato dotazníková otázka se zabývala možnostmi řešení špatné finanční situace, kde měli respondenti možnost vyjádřit se k vlastnímu řešení. Ve většině těchto volných odpovědí bylo, že využijí možnosti řešit situaci za pomoci rodičů, přátel, známých, ale dokonce byli natolik vynalézaví, že by situaci řešili prodejem drog, nebo přepadením banky. Předpokládám, že tyto odpovědi byly studentským žertem.

Je velmi důležité špatnou finanční situaci řešit, vůbec nejhorší je neřešit nic a čekat, že se vše vyřeší samo. Nejlepším způsobem je zajistit si stabilní příjem a optimalizovat výdaje.

15. Jakou formu půjčky (do 50.000,-Kč) upřednostníte?

- kontokorent
- spotřebitelský úvěr
- půjčku nabízenou v letácích
- nevím

Tabulka 17 Výběr půjčky

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
kontokorent	5	0	3	7	1
spotřebitelský	14	16	13	6	9
půjčka-leták	0	0	0	1	0
nevím	13	6	10	14	14

Odpověď respondentů na otázku č. 15 má ukázat, jak jsou připraveni a jaké mají znalosti v oblasti úvěrů, kdy byla vyrovnána možnost mezi spotřebitelským úvěrem a neznalostí těchto uvedených produktů (nevím). Z toho vyplývá, že studenti neměli v průběhu studia dostatek informací o úvěrových produktech a půjčkách, které na ně číhají doslova na každém kroku.

16. Můžete být za uvedení nebo neuvedení důležitých informací v úvěrové smlouvě postiženi (trestní odpovědnost)?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

Tabulka 18 Znalost trestní odpovědnosti za nepravdivé informace u úvěru

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
ano	12	22	19	15	14
spíše ano	12	0	6	10	7
ne	4	0	0	1	1
spíše ne	4	0	1	2	2

Tato otázka má vypovídající hodnotu nejen z pohledu finanční gramotnosti, ale i z oblasti práva vyučovaného předmětem Občanské výchovy nebo alternativ Právní nauky, kde odpovědi studentů Západomoravské vysoké školy, kde přímo jako předmět mají Ekonomii a Základy práva, dle pedagoga přímo látku zaměřenou na tuto problematiku, jsou jejich odpovědi k zamyšlení. Naopak u studentů VOŠ je jednoznačná odpověď, dokazuje, že se studentům v této problematice dostalo informací. Nicméně tato otázka je z části popsanou skutkovou podstatou trestného činu Úvěrového podvodu ve smyslu ustanovení § 211 trestního zákoníku.

17. Jaký si vyberete úvěr dle úrokové sazby?

- s p. a. 24,6 %
- s p. q. 24,6 %
- s p. m. 24,6%

Tabulka 19 Volba úrokové sazby

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
p. a.	17	22	18	16	22
p. q.	5	0	6	6	2
p. m.	10	0	2	6	0

Odpovědi respondentů bylo ověřeno, až na studenty VOŠ, že výuka finanční gramotnosti není doposud aplikována do učebních osnov v rámci přípravy studentů. Pojmy úrokových sazeb by přitom měly být základem, který by se měl každému studentovi dostat. Při oslovení studentů po vyplnění dotazníku se skutečně prokázalo, že neznají zkratky úročení (p. a. – roční, p. q. – čtvrtletní, p. m. – měsíční).

18. V případě, že budete ručitelem kamarádovi u půjčky (jen to podepíšete, aby dostal půjčku)

- má to pro mě nějaké dopady a musím s tím do budoucna počítat
- nemá to pro mě žádné dopady a nemusím s tím do budoucna počítat

Tabulka 20 Odpovědnost ručitele

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
má dopad	31	22	26	26	24
nemá dopad	1	0	0	2	0

S podobnou prosbou se může setkat téměř každý a měl by vědět, že jako ručitel má povinnosti, které v případě neplnění smluvních podmínek kamarádem přecházejí právě na jeho osobu. Je-li ručitelem, musí tuto skutečnost uvádět v případě vlastních půjček

a v obdobných smluvních vztazích. Z dotazníku až na výjimky tato otázka byla zodpovězena respondenty správně.

19. Jak vyřešíte situaci, budete-li mít více úvěrů, které nebude snadné splácet?

- konsolidací úvěru
- zvážím možnost podání návrhu na oddlužení
- neřešil(a) bych ji

Tabulka 21 Volba při nesplácení úvěrů

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
konsolidace	18	14	23	18	13
oddlužení	13	6	3	8	9
neřešil bych	1	2	0	2	2

Ze zaznamenaných výsledků na položenou otázku je možné konstatovat, že se studentům dostala informace o mladém institutu, kterým je oddlužení a které přináší krajní možnost řešení kritického stavu při neschopnosti dostát svým závazkům při splnění zákonných podmínek. Tzv. osobní bankrot, jak se také oddlužení nazývá, je způsob řešení úpadku, kdy jsou dlužníkovy dluhy sjednoceny, zajištění věřitelé jsou uspokojeni zcela, nezajištění do jimi schválené výše a zbytek dluhů může být dlužníkovi odpuštěn. Tento institut preferuje sociální účel před ekonomickým, má umožnit dlužníkovi „nový start“ a motivovat ho k aktivnímu zapojení do umořování svého dluhu vůči věřiteli. Současně je cílem také snížit náklady veřejných rozpočtů na sanaci těch, kdo se ocitli v sociální krizi.

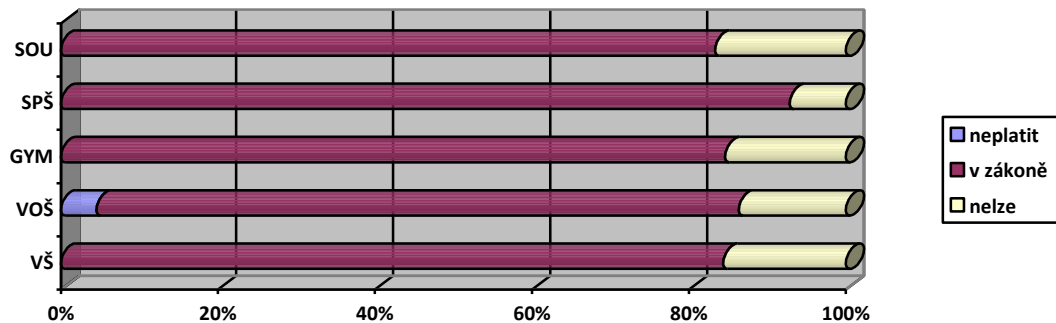
20. Je možné po uzavření pojistné smlouvy od této odstoupit (zjistíte-li brzy, že je pro vás nevhodná)?

- ano, stačí, když ji nebudu platit
- ano, je to v zákoně
- ne, odstoupit nelze

Tabulka 22 Odstoupitelnost od pojistné smlouvy

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
neplatit	0	1	0	0	0
v zákoně	27	18	22	26	20
nelze	5	3	4	2	4

Graf 8 Ukončení pojistné smlouvy pro nevhodnost

Zdroj: Vlastní zpracování

Zákon o pojistných smlouvách č. 37/2004 Sb. má zakotveny možnosti odstoupení od pojistné smlouvy, pokud se tak učiní dle platných postupů k pojišťovacímu ústavu, pojistná smlouva pak zaniká a pojistník uhradí poplatky za dané období a náklady pojišťovny. K této otázce se respondenti vyjádřili většinou správně, jak je z grafu patrné, pouze necelých 15 % zvolilo možnost, že odstoupit od pojistné smlouvy nelze.

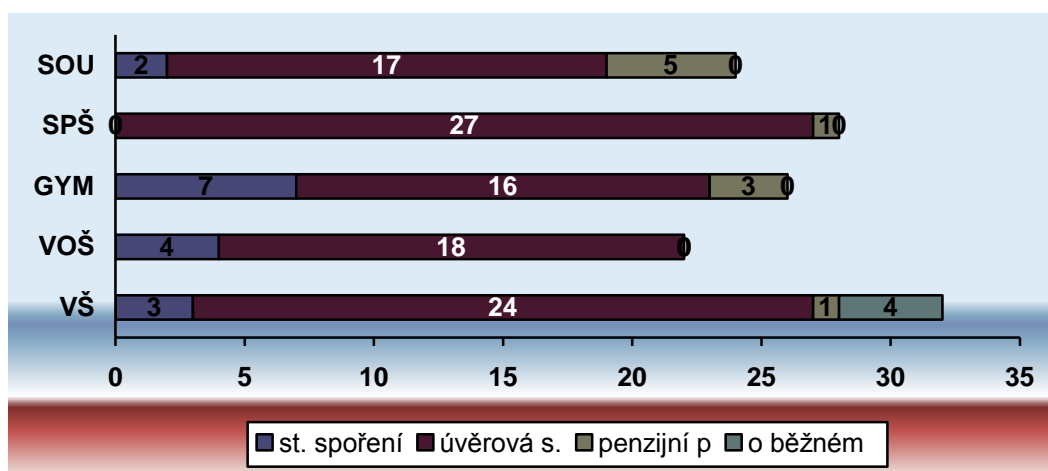
21. V jaké smlouvě musí být uvedeno RPSN?

- o stavebním spoření
- úvěrové smlouvě
- o penzijním připojištění
- o běžném účtu

Tabulka 23 RPSN patří do smlouvy

Zdroj: Vlastní zpracování

	VŠ	VOŠ	GYM	SPŠ	SOU
st. spoření	3	4	7	0	2
úvěrová s.	24	18	16	27	17
penzijní p	1	0	3	1	5
o běžném	4	0	0	0	0

Graf 9 Typ smlouvy, kde je uvedena RPSN

Zdroj: Vlastní zpracování

Roční procentní sazba nákladů (RPSN) je hodnota, kterou musí spotřebitel za jeden rok celkově zaplatit za poskytnutý úvěr (půjčku), jsou zde zahrnuty splátky, úrok a další spojené poplatky za správu a vedení úvěru.

Tento údaj musí být ze zákona uváděn od účinku zákona č. 321/2001 Sb. o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru dne 1. 1. 2002.

4.3 Vyhodnocení výzkumu

Provedený výzkum prokázal, že současná připravenost studentů v oblasti finanční gramotnosti není uspokojivá.

Převážná část respondentů považuje za nejvhodnější počáteční fázi vzdělávacího procesu pro finanční vzdělávání střední školu, k tomuto názoru se přiklonilo 60,6 %, pro základní

školu se přiklonilo 32,6 %, pro vyšší odbornou školu 2,3 % a vysokou školu 4,5 % respondentů.

Platnost hypotézy č. 1, že dotazovaní respondenti budou v oblasti finanční gramotnosti preferovat finanční instituce pro rozšíření informací v této oblasti, se potvrdila, zvolilo ji celkem 61,4 % respondentů.

Platnost hypotézy č. 2 o znalosti pojmové zkratky RPSN a povinnosti jejího uvedení u úvěrových smluv se potvrdila, byla správně odpovězena 80,3 % respondentů, až na gymnázium bylo sečteno po 7 chybných odpovědích.

Platnost hypotézy č. 3, že vzhledem k věku dotazovaných lze předpokládat, že již všichni budou vlastnit svůj účet, se nepotvrdila, neboť jen 74,24 % respondentů jsou majiteli účtu.

4.4 Návrhy

Z provedeného výzkumu vyplývá, že vyplňování dotazníku s touto problematikou studenty zaujalo a vypovídací schopnost dotazníku je vysoká, neboť se snažili odpovídat dle svých znalostí, to je zřejmé z celkového výstupu. Dotazovaní studenti o tuto problematiku mají zájem a bylo by dobré tohoto využít.

Mezi základní publikace, které mají pedagogové k dispozici pro přípravu výuky, jsou učebnice, příručky, informace dostupné na internetu, ale dle mého názoru by bylo dobré využít možnosti odborných přednášek pracovníků Probační a mediační služby, kteří se v této problematice pohybují. Mohou přispět při výkladu četnými kasuistikami, které tím, že vycházejí ze skutečných kauz, studenty velmi zaujmou a navíc mohou být poučné a třeba mít i odstrašující efekt. Dále je možné využít například pracovníků Policie České republiky k přednáškám na téma páchání různé majetkové trestné činnosti pachatelů v oblasti financí, jakými jsou časté úvěrové podvody, pojistné podvody, zpronevěry nebo i hospodářská trestná činnost. Neopomenul bych ani možnost využití pracovníků České asociace pojišťoven nebo zástupců místních poboček peněžních ústavů.

Zejména bych tedy z vlastní zkušenosti ze setkání s těmito studenty doporučoval, aby tato výuka byla doplněna o takovéto vstupy osob z praxe, které jim téma finanční gramotnosti přiblíží na konkrétních příkladech ze života.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této diplomové práce byla analýza finanční gramotnosti studentů s ohledem na jejich věk, typ školy a získané dosavadní vzdělání se zaměřením na slabá místa a stanovení možných zlepšení ve výuce finanční gramotnosti.

K finanční gramotnosti studentů v rámci mikroregionu Třebíčska mohu uvést, že na základě výzkumu a osobních zjištění bych tuto mohl klasifikovat jako dobrou, a to i přes skutečnost, že doposud neměli výuku zaměřenou konkrétně na tuto oblast.

Při provádění výzkumu bylo zjištěno, že velký důraz by měl být při výuce kladen především na připravenost pedagoga, jelikož on je ten, kdo studentům předává informace z oblasti finanční gramotnosti, ten, kdo předává znalosti a vlastní životní zkušenosti. K úspěšné výuce přispěje také motivace studentů, zpracování praktických příkladů a následná kontrola provedených dílčích kroků s rozбором problematiky a informace z praktického života, a to jak z pozitivního, tak i negativního pohledu. Vhodná doporučení jsem již v této práci uvedl v návrzích.

Výuka finanční gramotnosti se ale netýká pouze oblasti žáků a studentů školských zařízení, nýbrž celé populace. Je třeba alespoň základním způsobem vstřebávat vzrůstající nároky v oblasti finančního resortu a probíhající reformu důchodového systému, proto je informovanost občanů v této oblasti velmi důležitá pro jejich správnou orientaci v problematice a možná správná rozhodnutí, která pro ně v dalším životě budou rozhodující. V tomto ohledu by mělo být ze strany státních institucí započato s osvětou v oblasti finanční gramotnosti zejména rozesláním tištěných publikací, reklamních spotů v médiích, popřípadě i kurzy při Úřadech práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní publikace

KLÍNSKÝ, P., CHROMÁ, D. a další: *Finanční gramotnost – obsah a příklady z praxe škol*. Praha: NÚOV, 2008. ISBN 978-80-87063-13-2.

KLÍNSKÝ, P., CHORMÁ, D. a další.: *Finanční gramotnost – úlohy a metodika*. Praha: NÚOV, 2009. ISBN 978-80-87063-26-2.

SKOŘEPA, M., SKOŘEPOVÁ, E.: *Finanční a ekonomická gramotnost*. Praha: Scienta, 2008. ISBN: 978-80-86960-40-1.

MAŇÁK, J.: *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN: 80-210-1880-1.

MAŇÁK, J.: *Nárys didaktiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN: 80-210-3123-9.

SLÁMA, B.: *Zapomenutý prorok Tomáš G. Masaryk*. Brno: Atelier Sláma 2010. ISBN 978-80-254-8433-3.

VALÍŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kolektiv: *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.

MÜHLPACHR, P., a kolektiv: *Sociální pedagogika 2*. Brno: Institut mezioborových studií Brno 2010

GILNEROVÁ, I. BURIÁNEK, J.: *Základy psychologie, sociologie*. Praha: Fortuna 2001. ISBN 80-7168-749-9

KOHOUTEK, R. a kolektiv: *Základy sociální psychologie*. Brno: Cerm 1998. ISBN 80-7204-064-2

KALHOUS, Z. OBST, O. a kolektiv: *Školní didaktika*. Praha: Portál 2002. ISBN 80-7178-253-X

PASCH, M. et al.: *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha: Portál 1998. ISBN 80-7178-127-4

Právní normy

Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, zdroj: ASPI

Insolvenční zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, zdroj: ASPI

Zákon o pojistných smlouvách č. 37/2004 Sb., zdroj: ASPI

Zákon č. 321/2001 Sb. o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru., zdroj: ASPI

Zdroje dostupné z internetu

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. [online]. C 2006 Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/>>.

Ministerstvo financí - odbor 35 – Finanční trhy II: *Národní strategie finančního vzděláváníí - 2010*. Dostupný také [online] ve formátu pdf z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Narodni_strategie_Financniho_vzdelavani_MF2010.pdf>.

Česká národní banka. [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.cnb.cz/cs/index.html>>.

Kolektiv autorů: *Gramotnosti ve vzdělávání: Příručka pro učitele*. Praha: VÚP, 2010. ISBN: 978-80-87000-41-0 [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Gramotnosti-ve-vzd%C4%9Bl%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD1.pdf>>.

Kolektiv autorů: *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR – Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8. [online]. Dostupný na WWW: <<http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>>.

Kolektiv autorů: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007. [online]. Dostupný ve formátu pdf na WWW: <http://old.vuppraha.cz/soubory/RVPZV_2007-07.pdf>.

Metodický portál RVP: inspirace a zkušenosti učitelů. O portálu. [online]. C 2007 Dostupné na WWW: <<http://rvp.cz/informace/o-portalu/>>.

Národní strategie finančního vzdělávání, 2010, str. 11 [online] 2013

Spol. dokument MF, MPO, MŠMT. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*. 2007. [online]. [cit. 2013-01-09]. Dostupný také z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/system-budovani-financni-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach>>.

Produktivita obyvatel členských zemí OECD. [online]. Dostupný také z WWW: <<http://zpravy.ihned.cz/c1-54872170-oecd-cesi-patri-k-nejpracovitejsim-evropanum-take-vsak-k-nejmene-produktivnim>>.

Determinanty přechodu na Vysokou školu v České republice. [online]. Dostupný také z WWW: <<http://http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=404&lst=103>>.

Seznam použitých symbolů a zkratk

ZŠ	Základní škola
SŠ	Střední škola
SOU	Střední odborné učiliště
GYM	Gymnázium
VOŠ	Vyšší odborná škola
VŠ	Vysoká škola
EU	Evropská unie
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
RVP	Rámcový vzdělávací program
p.a.	Per annum – roční, za rok
p.q.	Per quartan – kvartální, za čtvrtletí
p.m.	Per mensem – měsíční, za měsíc
RPSN	Roční procentní sazba nákladů

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Hospodaření domácnosti – výstupy ZŠ, SŠ 19

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Složky finanční gramotnosti	12
Tabulka 2 Produktivita obyvatel členských zemí OECD	16
Tabulka 3 Přehled odpovědí	31
Tabulka 4 Rozdělení respondentů dle věku	32
Tabulka 5 Přehled bydliště	32
Tabulka 6 Příslušnost ke školskému zařízení	33
Tabulka 7 Dostatečnost dosaženého vzdělání	34
Tabulka 8 Typy účtů dle respondentů	35
Tabulka 9 Názor respondentů na poskytování informací o finančních pojmech	36
Tabulka 10 Zahájení výuky finančního vzdělávání	37
Tabulka 11 Instituce pro finanční informace	38
Tabulka 12 Přehled o hrubé a čisté mzdě	39
Tabulka 13 Četnost kontroly financí	39
Tabulka 14 Představa o příjmech a výdajích respondentů	40
Tabulka 15 Zacházení s penězi	41
Tabulka 16 Řešení špatné finanční situace	42
Tabulka 17 Výběr půjčky	42
Tabulka 18 Znalost trestní odpovědnosti za nepravdivé informace u úvěru	43
Tabulka 19 Volba úrokové sazby	44
Tabulka 20 Odpovědnost ručitele	44
Tabulka 21 Volba při nesplácení úvěrů	45
Tabulka 22 Odstoupitelnost od pojistné smlouvy	46
Tabulka 23 RPSN patří do smlouvy	47

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Poměr dotazovaných žen a mužů	31
Graf 2 Rozdělení podle bydliště respondentů	32
Graf 3 Poměrné zastoupení názoru o dostatečnosti vzdělání	34
Graf 4 Poměr a typ účtů respondentů	35
Graf 5 Zahájení výuky finančního vzdělávání dle respondentů	37
Graf 6 Poskytnutí finančních informací dle instituce	38
Graf 7 Přehled o příjmech a výdajích	40
Graf 8 Ukončení pojistné smlouvy pro nevhodnost	46
Graf 9 Typ smlouvy, kde je uvedena RPSN	47

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1 Dotazník

Příloha P2 Oddlužení podle insolvenčního zákona - příklad

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník

Vážení respondenti,

Obracím se na Vás se žádostí o zodpovězení předložených dotazníkových otázek.

Výzkum je důsledně anonymní a zkoumaná data budou použita pouze sumárně v diplomové práci, jejímž tématem jsou sociální aspekty finanční gramotnosti.

Děkuji za vaši ochotu, spolupráci a Váš čas.

Karel Pecha

1. Pohlaví

- žena
- muž

2. Věk

- do 15 roků
- 15-18
- nad 18

3. Bydliště

- vesnice
- malé město
- velké město

4. Typ školy

- odborné učiliště
- střední škola
- vyšší odborná škola
- vysoká škola

5. Pokládáte své dosažené vzdělání pro utváření profesní dráhy za

- dostatečný
- spíše dostačující
- spíše nedostatečný
- nedostatečný

6. Jaký vlastníte typ účtu?

- běžný (sporožirový)
- debetní
- kreditní kartu
- žádný

7. Domníváte se, že by bylo záhodno získat informace o pojmech finančního světa ve školách?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

8. V jaké fázi vzdělávacího procesu považujete za správné začít s finančním vzděláváním?

- základní škola
- střední škola
- vyšší odborná škola
- vysoká škola

9. Které další instituce by měly rozšiřovat informace o finančním světě?

- finanční instituce (banky, pojišťovny, poradci ...)
- masmédiá
- neziskové organizace

10. Jaká mzda je pro zaměstnance konečná?

- hrubá mzda
- čistá mzda

11. Jak často kontrolujete svoje finance?

- každý den
- jednou týdně
- jednou měsíčně
- vůbec

12. Dokážete si vybavit svoje příjmy a výdaje?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

13. Který způsob zacházení s penězi je pro utváření majetku vhodnější?

- co dostanu, utratím
- utracím, ale část příjmu vhodně spořím
- utracím, ale část příjmu vhodně investuji
- neutracím, vše spořím

14. V případě řešení špatné finanční situace se

- obrátím na odbornou pomoc
- vypůjčím si u banky
- vypůjčím si v nebankovním sektoru
-

15. Jakou formu půjčky (do 50.000,-Kč) upřednostníte?

- kontokorent
- spotřebitelský úvěr
- půjčku nabízenou v letácích
- nevím

16. Můžete být za uvedení nebo neuvedení důležitých informací v úvěrové smlouvě postíženi (trestní odpovědnost)?

- ano
- spíše ano
- ne
- spíše ne

17. Jaký si vyberete úvěr dle úrokové sazby?

- s p.a. 24,6 %
- s p.q. 24,6 %
- s p.m. 24,6%

18. V případě, že budete ručitelem kamarádovi u půjčky (jen to podepíšete, aby dostal půjčku)

- má to pro mě nějaké dopady a musím s tím do budoucna počítat
- nemá to pro mě žádné dopady a nemusím s tím do budoucna počítat

19. Jak vyřešíte situaci budete-li mít více úvěrů, které nebude snadné splácet?

- konsolidací úvěru
- zvážím možnost podání návrhu na oddlužení
- neřešil(a) bych ji

20. Je možné po uzavření pojistné smlouvy od této odstoupit (zjistíte-li brzy, že je pro vás nevhodná)?

- ano, stačí, když ji nebudu platit
- ano, je to v zákoně
- ne, odstoupit nelze

21. V jaké smlouvě musí být uvedeno RPSN?

- o stavebním spoření
- úvěrové smlouvě
- o penzijním připojištění
- o běžném účtu

Příloha P2: Oddlužení podle insolvenčního zákona - příklad

Oddlužení podle insolvenčního zákona – výpočet 2010

Klientovi je 40 let, je ženatý a z dřívějšího vztahu má dítě, na které má soudně stanovenou výživovací povinnost. Je vlastníkem osobního automobilu, plazmové televize, počítače a dalšího obvyklého vybavení domácnosti. Má dluhy v celkové výši 765 000 Kč, u 9 věřitelů.

Údaje potřebné pro výpočet částky ke splnění podmínek pro oddlužení:

1. Čistý měsíční příjem: 15 000 Kč
2. Základní nezabavitelná částka: 5149 Kč
3. Na každou vyživovanou osobu: 1287 Kč
4. Stanovené výživné: 1500 Kč
5. Náklady na bydlení: 3250 Kč/měs.
6. Náklady na cestu do práce: 500 Kč/měs.
7. Náklady insolvenčního správce: 1080 Kč/ měs.

Zkuste vypočítat, zda klient splňuje podmínky pro oddlužení formou splátkového kalendáře.

Řešení:

Nezabavitelná částka:

$5149 \text{ Kč dlužník} + 1287 \text{ manželka} + 1500 \text{ výživné} = 7936 \text{ Kč (mi zbyde jistě)}$

$15000 - 7936 = 7064$ (tzv. zbytek čisté mzdy, je k dalšímu rozdělení mezi mne a dluhy, pro mne z toho bude 1/3, na dluhy 2/3)

$7064/3 = 2355$ (moje jedna třetina)

$7936 + 2355 = 10291$ (mi celkem zbyde, zbytek na dluhy, taktéž 2/3 zbytku:)

$2355 \times 2 = 4710$ (srazka ze mzdy, půjde na dluhy)

4710×60 (nebo 60 je měsíců za 5 let) = 282 540 Kč (dám na oddlužení a dluhy za 5 let)

$282\,540 - 64\,800$ (odměna insolvenčního správce) = 217 740 (dám na dluhy za 5 let)

$217\,740 / 765\,000 = 28\%$

$765\,000 \times 30\% = 229\,500 \text{ Kč}$ (= minimální plnění v rámci oddlužení)

Oddlužení bude možné pouze pokud mi soud povolí kombinaci uspokojení splátkovým kalendářem a zpeněžením majetku, bude potřeba prodat majetek, abych jím zaplatil chybějících 11 760 Kč.

Užitečné odkazy:

www.insolvenzni-zakon.cz,

www.justice.cz,

www.vyplata.cz